

AZƏRBAYCANDA SAHİBKARLIQ MÜHİTİNİN YAXŞILAŞDIRILMASI (kiçik biznes)

Tədqiqatların ilkin nəticələri

Sabit Bağirov,

Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu

“Azərbaycanda sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılması” layihəsi

Layihənin məqsədi:

- Azərbaycanca sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılmasına dair təkliflərin hazırlanması

Layihəni dəstəkləyən:

- Beynəlxalq Özəl Sahibkarlıq Mərkəzi (Vaşinqton)

Layihənin icraçıları:

- Sahibkarlığın və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondu;
- İctimai Vəsaitlərin Monitoring Mərkəzi;
- Bakı Siyasət Araşdırmaları və Vəkillik Mərkəzi

“Azərbaycanda sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılması” layihəsi

Layihənin məhsulu:

- Azərbaycanca sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılmasına dair təkliflər paketi (National Business Agenda)

Layihə məhsulu təqdim olunacaq:

- Prezidentliyə namizədlərə;
- Milli Məclisə;
- Hökumət qurumlarına;
- İctimaiyyətə

“Azərbaycanda sahibkarlıq mühitinin yaxşılaşdırılması” layihəsi

Layihə çərçivəsində aparılan tədqiqatlar:

- 1000 kiçik sahibkar arasında sorğu;
- 75 biznes-liderlə dərin müsahibələr;
- 25 dövlət qurumları nümayəndələri ilə dərin müsahibələr;
- qanunvericiliyin təhlili;

Beynəlxalq qurumların yanaşması

Sahibkarlıq mühitinin qiymətləndirilməsinə dair aşağıda qeyd edilən beynəlxalq qurumların yanaşması nəzərdən keçirilmişdir:

- Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının illik hesabatları DOING BUSINESS;
- ATƏT expertlərinin metodologisi;
- FRESER institutunun illik hesabatları (İqtisadi Azadlıq İndeksi);
- Dünya İqtisadi Forumun illik hesabatları (iki rəqabətədavamlılıq indeksləri);
- HERITAGE FOUNDATION təşkilatının illik hesabatları (İqtisadi Azadlıq İndeksi);
- Avropa Yenidənqurma Bankının metodologisi;

1000 kiçik sahibkar arasında sorğu

Sorğu anketinə aşağıdakı aspektləri əhatə edən 41 sual daxil idi:

- 1) biznes mühitinin ümumi qiymətləndirilməsi;
- 2) respondentin fəaliyyət göstərdiyi sahədə biznes mühitinin qiymətləndirilməsi;
- 3) rəqabət şərtlərinin qiymətləndirilməsi;
- 4) respondentin yaxın gələcəkdə öz biznesini genişləndirilmək niyyəti;
- 5) dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar (tezliyi, əsaslandırılması);
- 6) lisenziyaların alınması;
- 7) mülkiyyətin qeydiyyatdan keçirilməsi;
- 8) sovet əmək qanunvericiliyi irsi ilə bağlı problemlər;
- 9) kreditlərin əlçatanlığı;

1000 kiçik sahibkar arasında sorğu

Sorğu anketinə aşağıdakı aspektləri əhatə edən 41 sual daxil idi:

- 10) biznesmenin məmurların özbaşınalığından müdafiə olunması;
- 11) vergilər;
- 12) xarici ticarət əməliyyatlarının həyata keçirilməsi;
- 13) biznesin bağlanması;
- 14) qanunu pozmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanları;
- 15) inhisarçı enerji daşıyıcıları tədarükçüləri ilə qarşılıqlı münasibətlər;
- 16) biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenin tövsiyələri;
- 17) biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenlər özləri nə edə bilər.

Kiçik sahibkar kim sayılır?

(Nazirlər Kabinetinin 20.04.2004 tarixli 57 sayılı Qərarı)

İqtisadi fəaliyyət növləri	İşçilərin sayı	İllik dövriyyə
Sənaye və tikinti	<40	< 1 mlrd. Man. (200 min AZN)
Elmi-texniki və konsaltinq xidməti	<20	< 750 mln. man. (150 min AZN)
Kənd təsərrüfatı	<15	< 500 mln.man. (100 min AZN)
Topdan satış ticarət	<10	<1.5 mlrd. man. (300 min AZN)
Pərakəndə satış ticarəti, nəqliyyat, xidmət və digər iqtisadi fəaliyyət növləri	<5	< 500 mln. man. (100 min AZN)

1. Sahibkarlıq subyektinin kiçik sahibkarlıq sektoruna aid edilməsi üçün hər iki göstərici bu sektor üçün müəyyənləşdirilmiş hədlər daxilində olmalıdır.
2. Yeni fəaliyyətə başlayan sahibkarlıq subyektləri üçün 1 il müddətində bu hədlərlə müəyyən edilmiş işçilərin say meyarı əsas götürülür.
3. Hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslər üçün bu hədlərlə müəyyən edilmiş illik dövriyyə meyarı əsas götürülür.

Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanların sayı

Mərkəzi Statistika İdarəsinin 2008-ci ilin aprel ayı üçün olan məlumatına görə Azərbaycanda 82 min fəaliyyət göstərən subyekt vardır:

- ❑ 11,8 mini mülkiyyətin dövlət formasıdır,
- ❑ 2795-i bələdiyyə mülkiyyətidir,
- ❑ 62629-u özəl,
- ❑ 3465-i xarici və
- ❑ 1327-si birgə müəssisələrdir.

Bütövlükdə sahibkarlıqla Azərbaycanda 332 min adam məşğul olur, onlardan 77 mini hüquqi və 255 mini fiziki şəxslərdir.

Sorğunun coğrafiyası

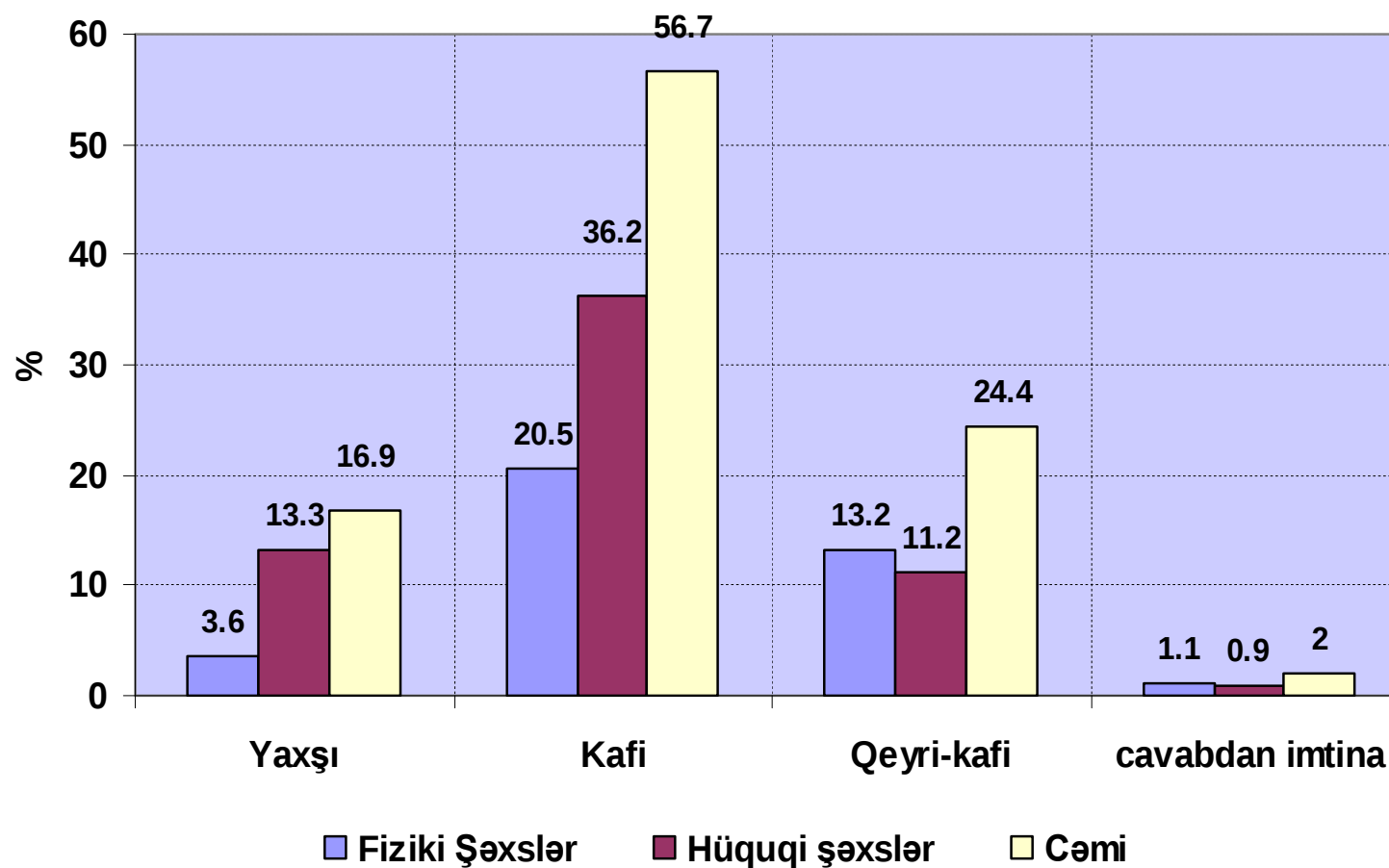
	Nəfər	%
Bakı	500	50
Bərdə	32	3,2
Quba	41	4,1
Gəncə	83	8,3
Xaçmaz	42	4,2
Lənkaran	34	3,4
Mingəçevir	31	3,1
Şamaxı	31	3,1
Şəki	51	5,1
Şirvan	52	5,2
Sumqayıt	83	8,3
Evlax	20	2,0
Cəmi	1000	100,0

Respondentlərin tərkibi

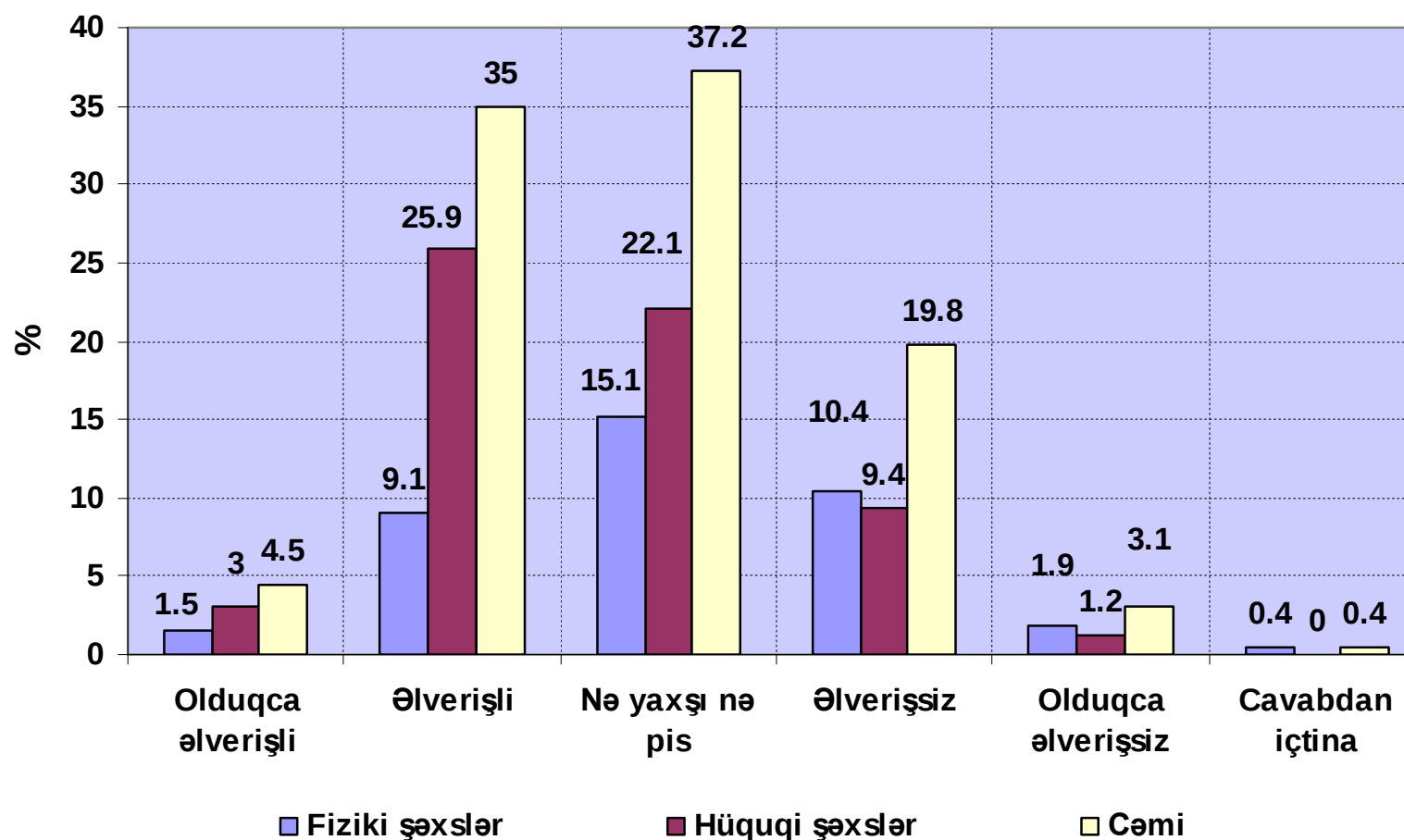
Hüquqi şəxslər - 61,6 %

Fiziki şəxslər - 38,4 %

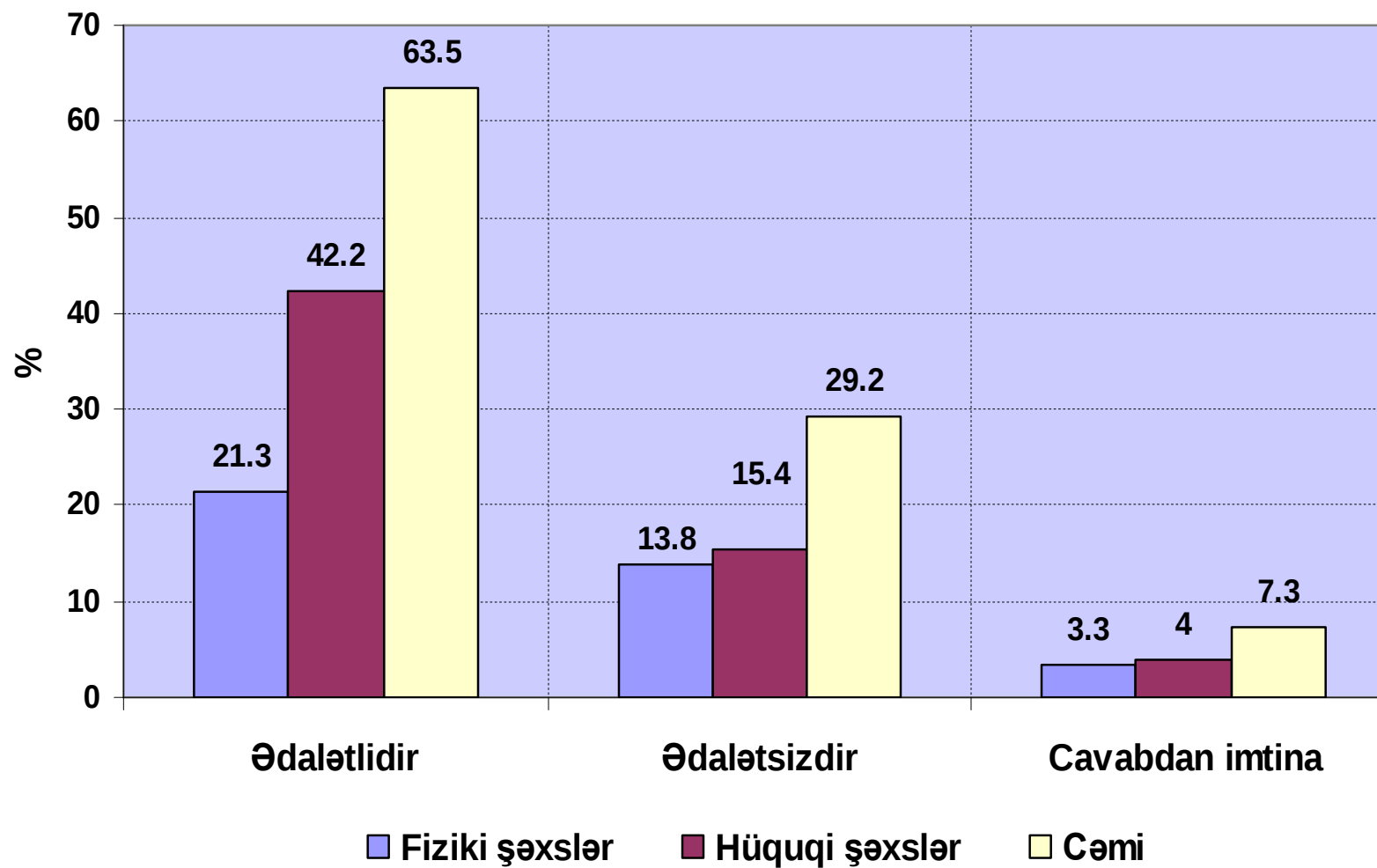
1. Ölkədəki sahibkarlıq mühiti (ümumiyyətlə)

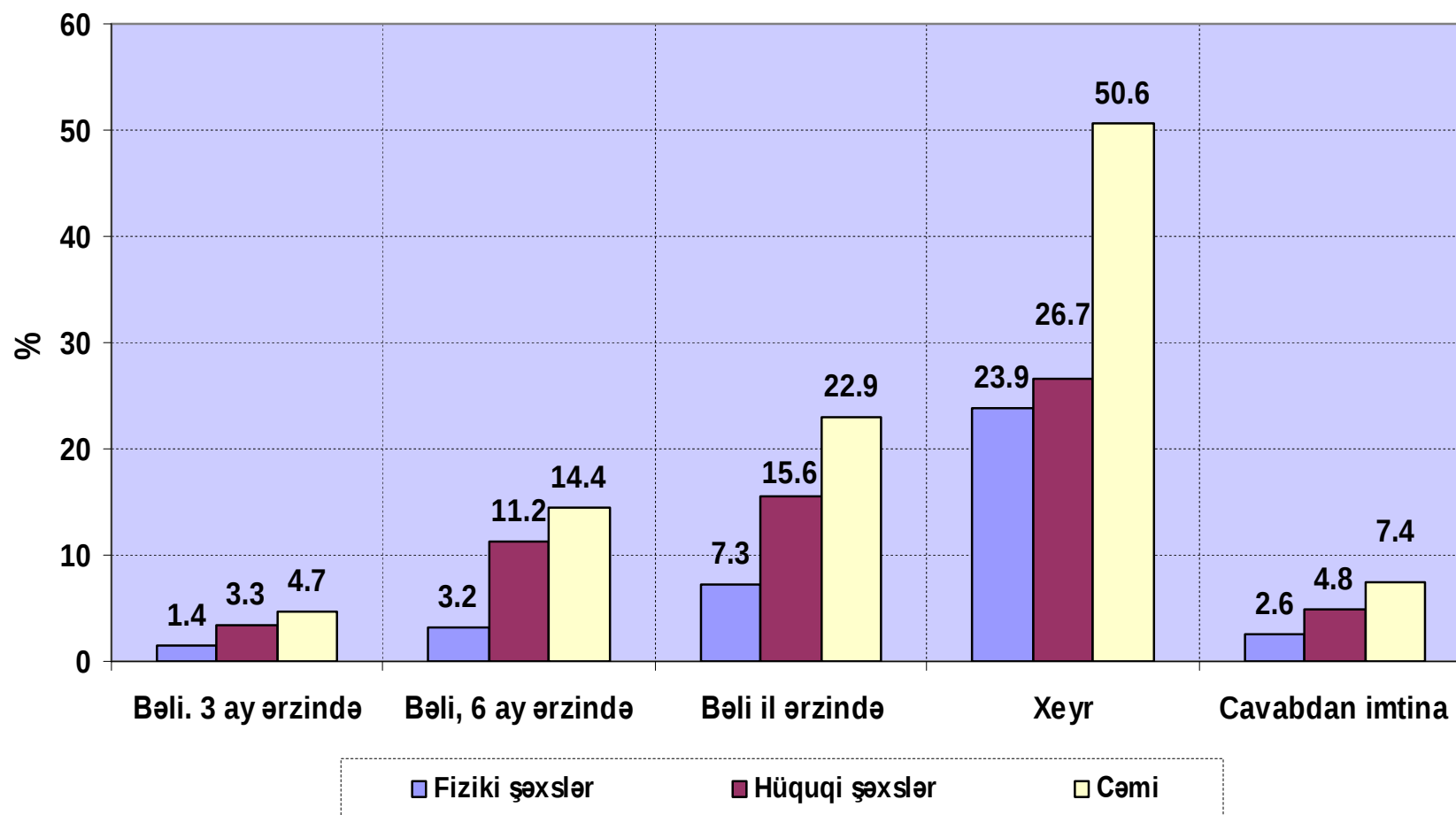
2. Respondentin öz sahəsindəki sahibkarlıq mühiti (ümumiyyətlə)

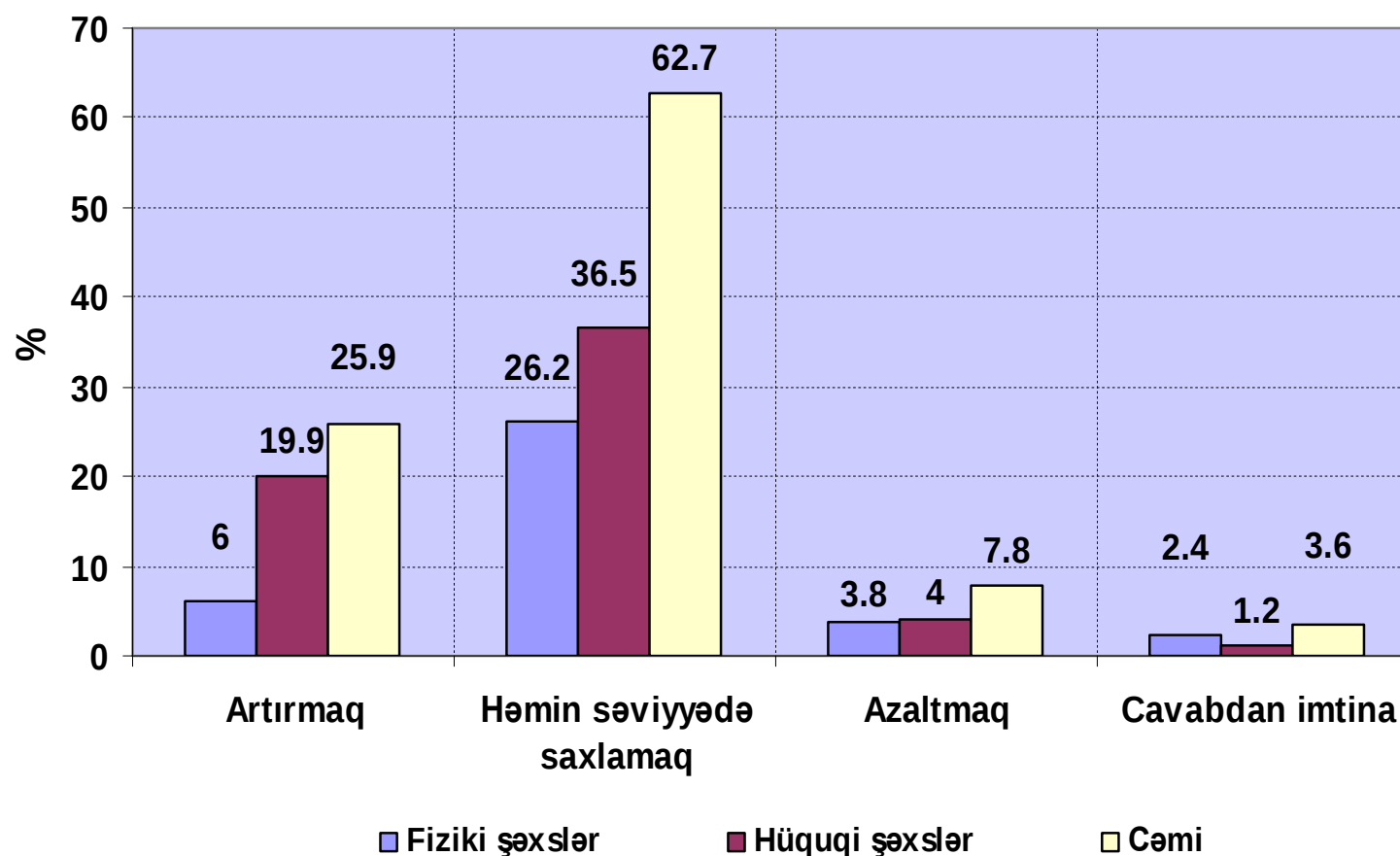
3. Rəqabət şərtləri

4. Respondentin yaxın gələcəkdə öz biznesini genişləndirilmək niyyəti

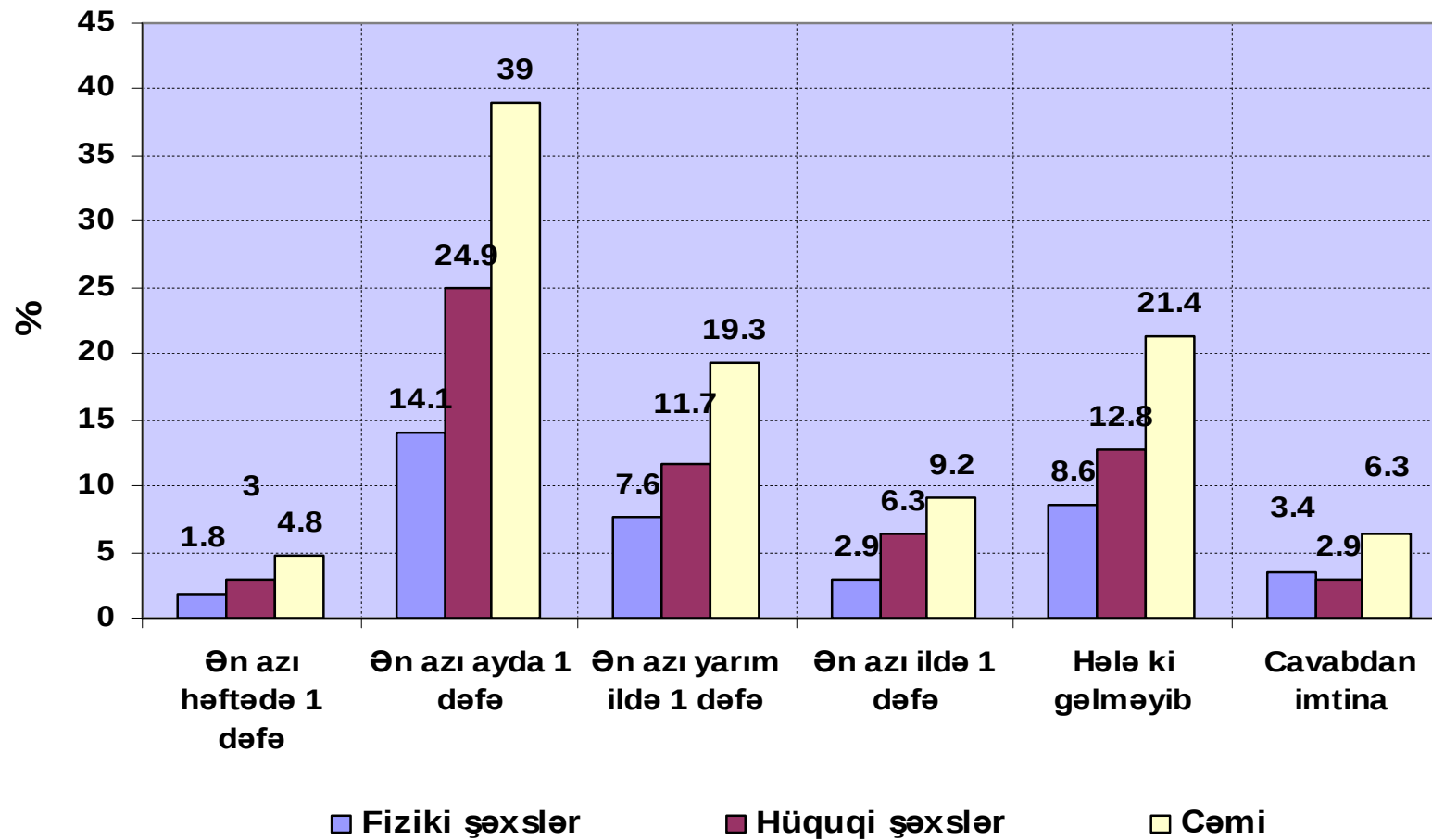

4. Respondentin yaxın gələcəkdə öz biznesini genişləndirilmək niyyəti (işçilərini artırmaq)

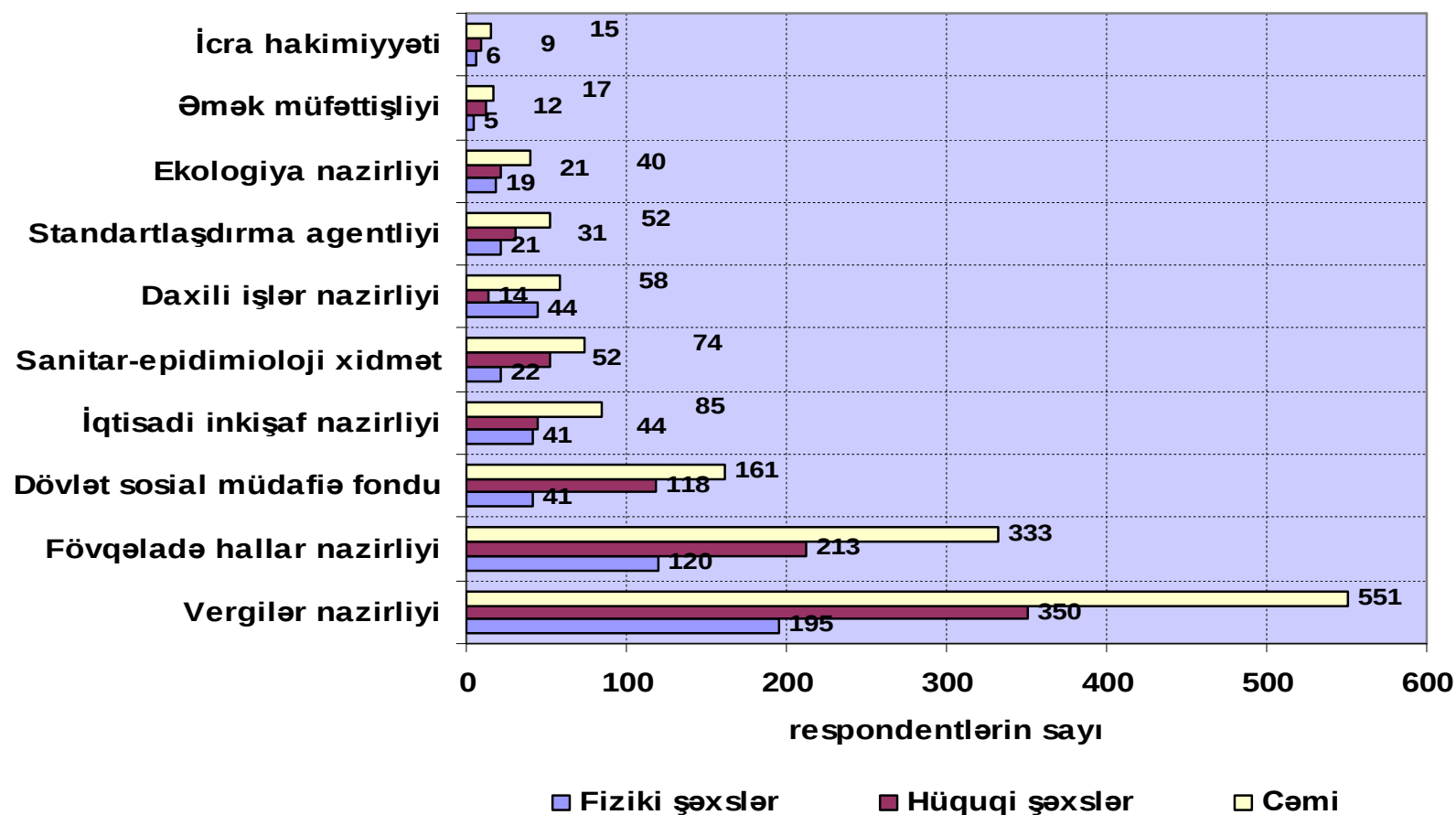
5. Dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar

Ziyarətlərin tezliyi

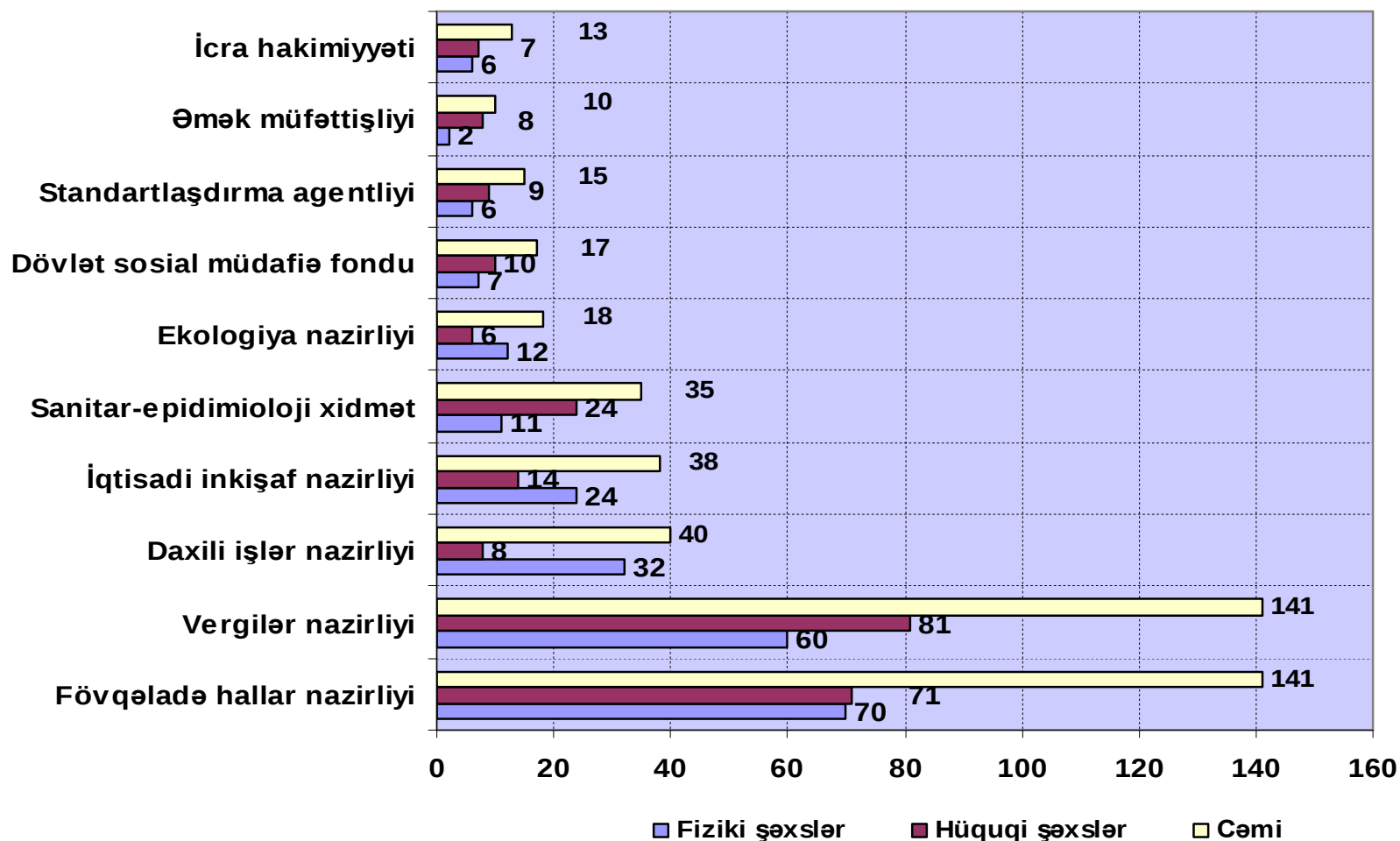
5. Dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar

Nümayəndələri ən çox gələn dövlət orqanı (3-nün adı çəkilməli idi)

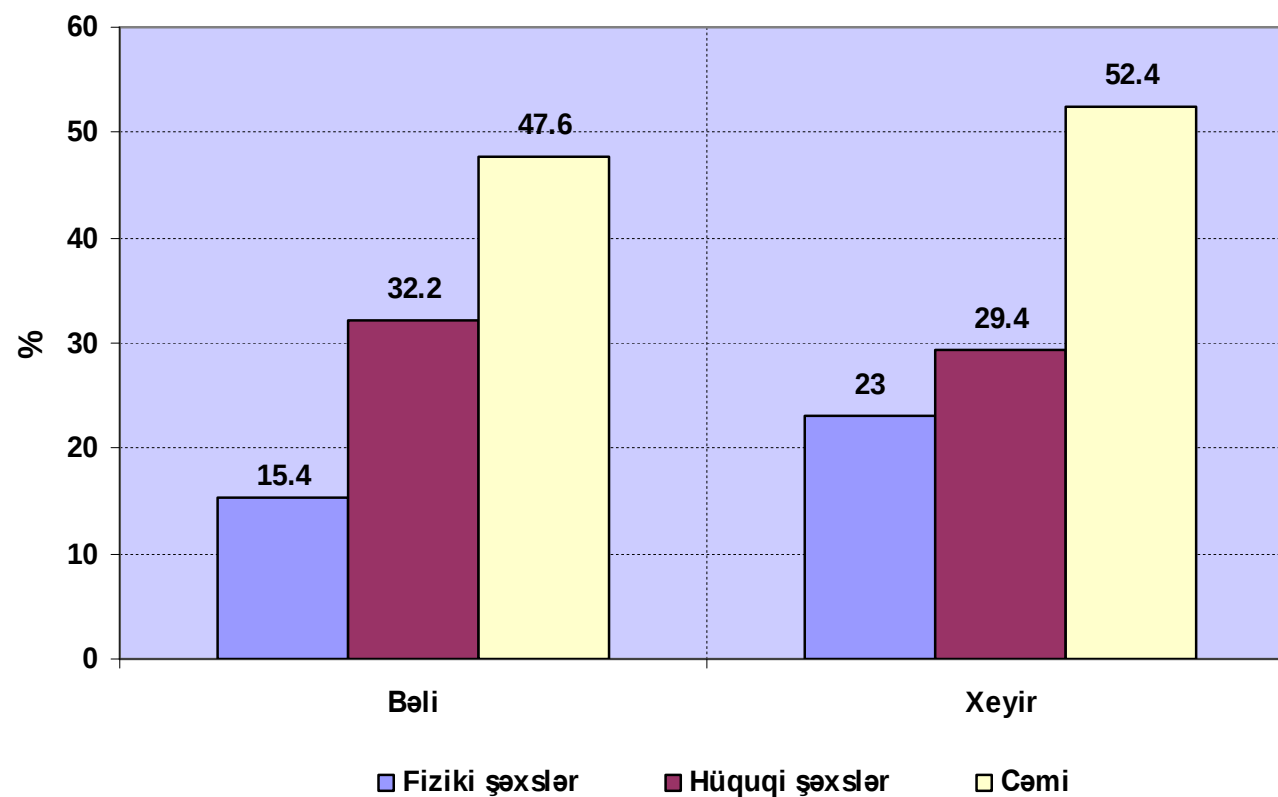
5. Dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar

Nümayəndələrinin iradları əsassız olan (3 qurumun adı çəkilməli idi)

6. Lisenziyaların alınması

Lisenziya almalı olmusunuzmu?

6. Lisenziyaların alınması

1000 nəfərdən cəmi 476 sahibkar lisenziya (icazə) almalı olub.

Bunlardan:

46% - ticarət sahəsində (tütün və alkoqol);

4.2% - tibbi xidmət;

3.1% - dərman satışı;

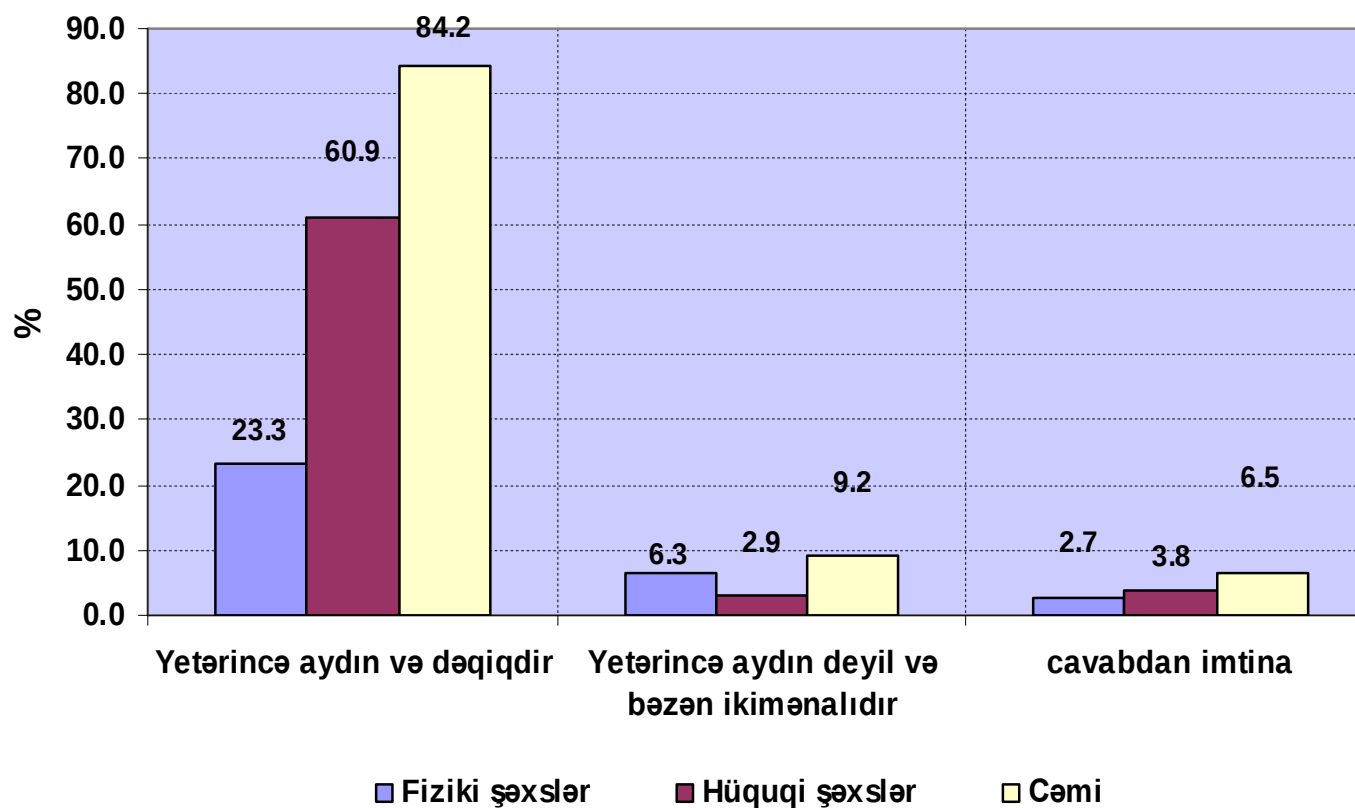
3.1% - tikinti işləri;

2.5% - turizm;

və sair fəaliyyət növləri

6. Lisenziyaların alınması

Normativ sənədlərin qiymətləndirilməsi

6. Lisenziyaların alınması

1000 nəfərdən cəmi 476 sahibkar lisenziya (icazə) almalı olub.

Bunlar lisenziyanın alınması üçün orta hesabla 25.9 gün sərf ediblər. (normativ sənədlərə görə lisenziya 20 günə verilməlidir).

476 nəfərdən 149-u 20 gündən artığa lisenziya ala biliblər. Bu da lisenziya alanların 31%-ni edir.

6. Lisenziyaların alınması

Lisenziya alan 476 nəfərin 2/3-si xərclərə dair suala cavab verməkdən imtina etmişdir. Qalanların cavabı həm representativ deyil və eyni zamanda ziddiyətli olub

7. Mülkiyyətin qeydiyyatdan keçirilməsi

1000 respondentin 280 nəfər (28%) daşınmaz mülkiyyətini qeydiyyatdan keçirib (10.5% fiziki şəxs + 17.5% hüquqi şəxs). 280 nəfərdən 201-i müvafiq normativ sənədləri yetərincə aydın və dəqiq sayır. 60 nəfər isə əksinə, normativ sənədlərin yetərincə aydın olmadığı və ikimənalılığını qeyd etmişdir. Qalan 19 nəfər cavab verməkdə çətinlik çəkmiş.

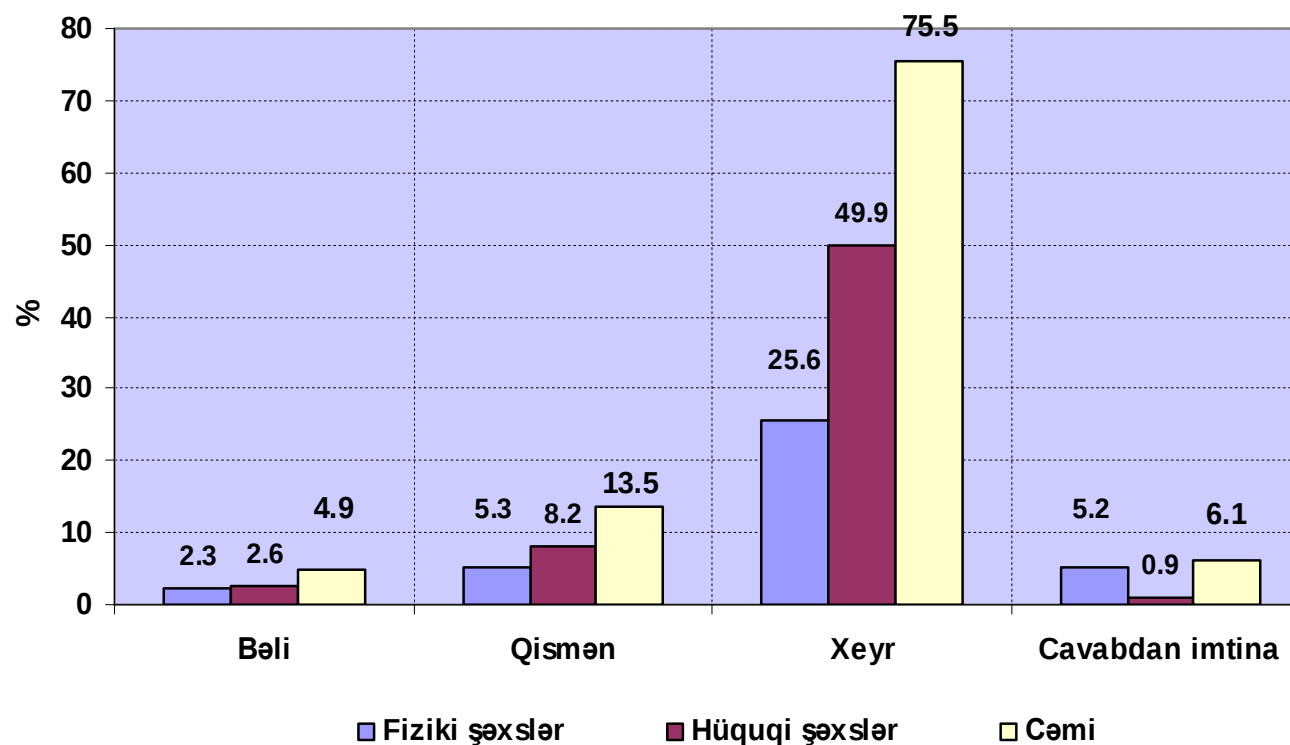
7. Mülkiyyətin qeydiyyatdan keçirilməsi

“Daşınmaz əmlakınızın qeydiyyatdan keçməsinə Siz nə qədər vaxt (gün) sərf etmişiniz?” sualına 206 sahibkar cavab vermişdir. Bunlardan cəmi 53 nəfəri (25.7%) mülkiyyətini 20 günü (normativ sənədlərdəki limit) aşmadan qeydiyyatdan keçirə bilib.

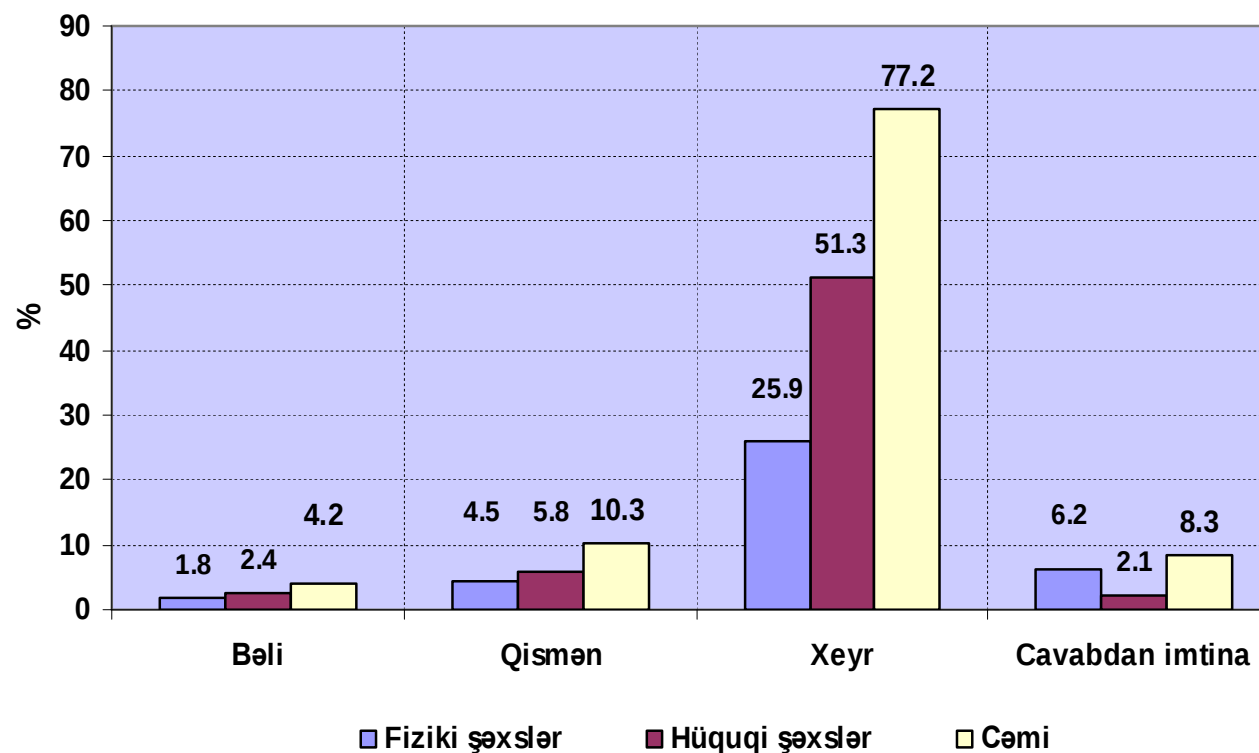
8. Sovet əmək qanunvericiliyinin irsi ilə bağlı problemlər

Siz işçini işə götürərkən mövcud normativ aktlara görə çətinlik çəkirsinizmi?

8. Sovet əmək qanunvericiliyinin irsi ilə bağlı problemlər

Siz işçiləri işdən azad edərkən mövcud normativ aktlara görə çətinlik çəkirsinizmi?

9. Kreditlərin əlçatanlığı. Milli Fond.

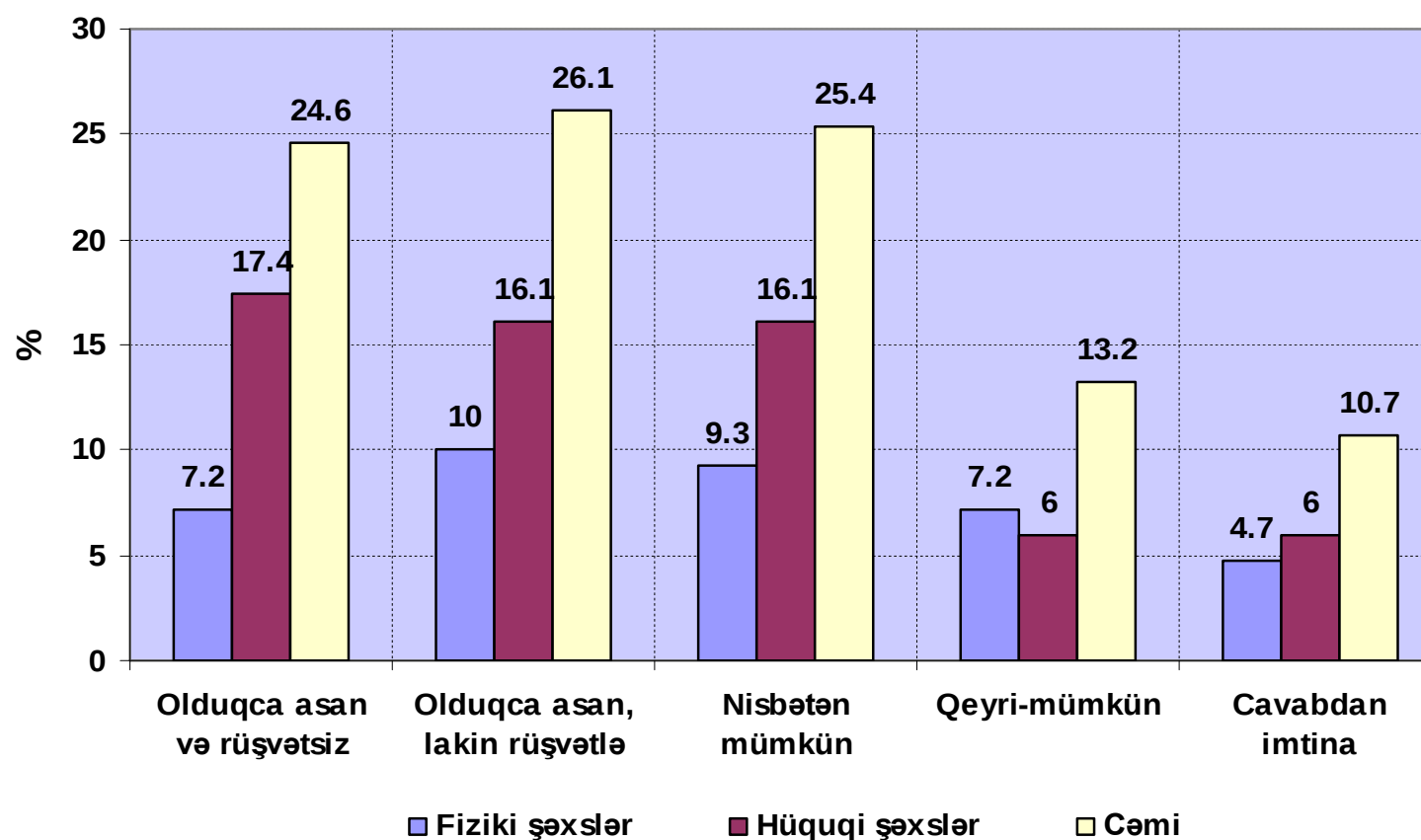
1000 nəfər respondentdən Sahibkarlığa Kömək Milli Fonduna cəmi 90 sahibkar (33 fiziki şəxs, 57 hüquqi şəxs) müraciət edib. 909 nəfər müraciət etməyib və bunlardan 140-ı ümumiyyətlə Fond haqqında məlumatsızdırlar.

Fonda müraciət edənlərdən 56-sı kredit ala bilib.

Kredit alanların təxminən yarısı müvafiq normativ sənədləri kifayət qədər aydın və dəqiq sayır.

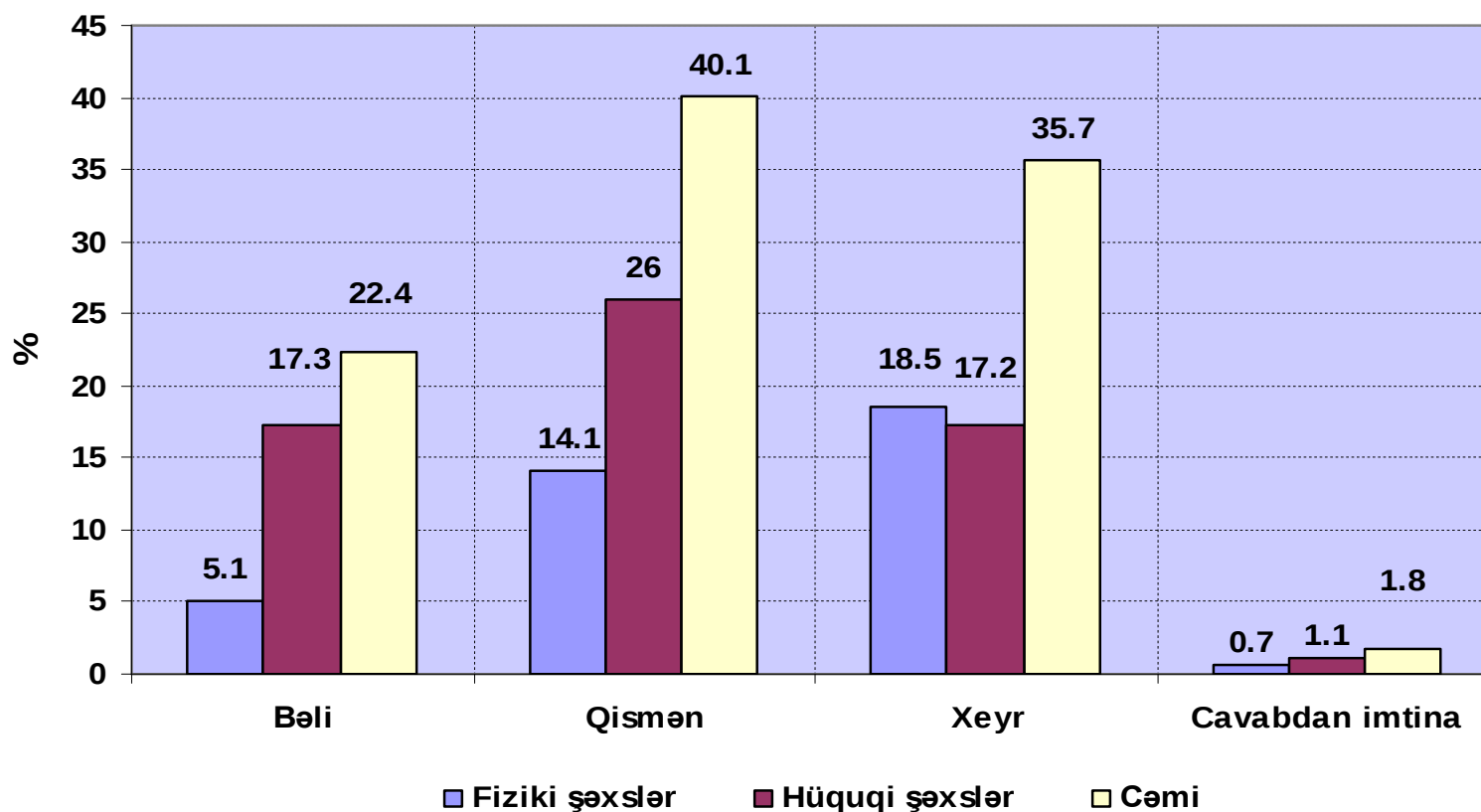
9. Kreditlərin əlçatanlığı. Kommersiya bankları

Kommersiya bankından kreditinin alınması

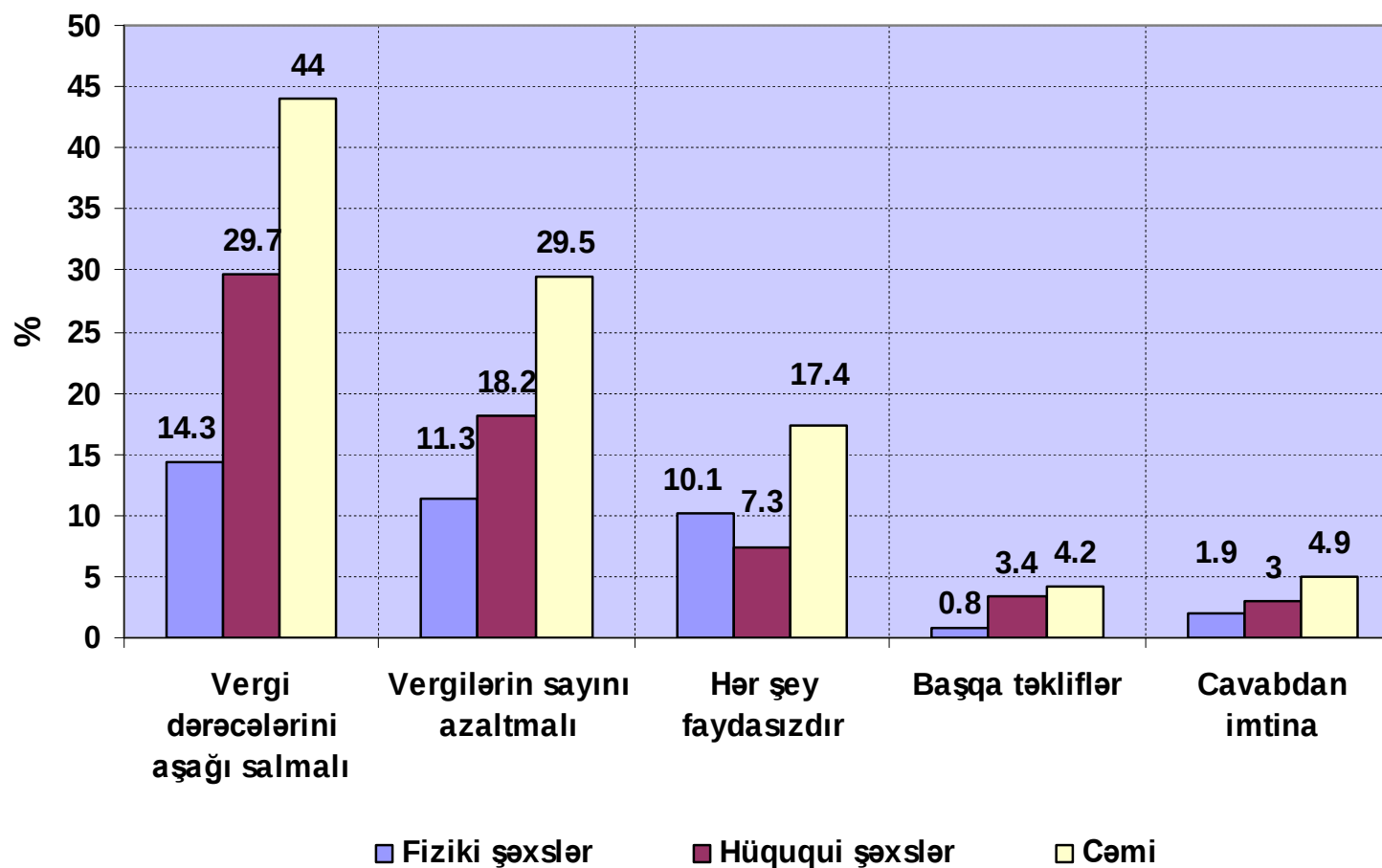
10. Biznesmenin məmurların özbaşınalığından müdafiə olunması

Siz özünüzü məmurların özbaşınalığından müdafiə olunmuş sayırsınız mı?

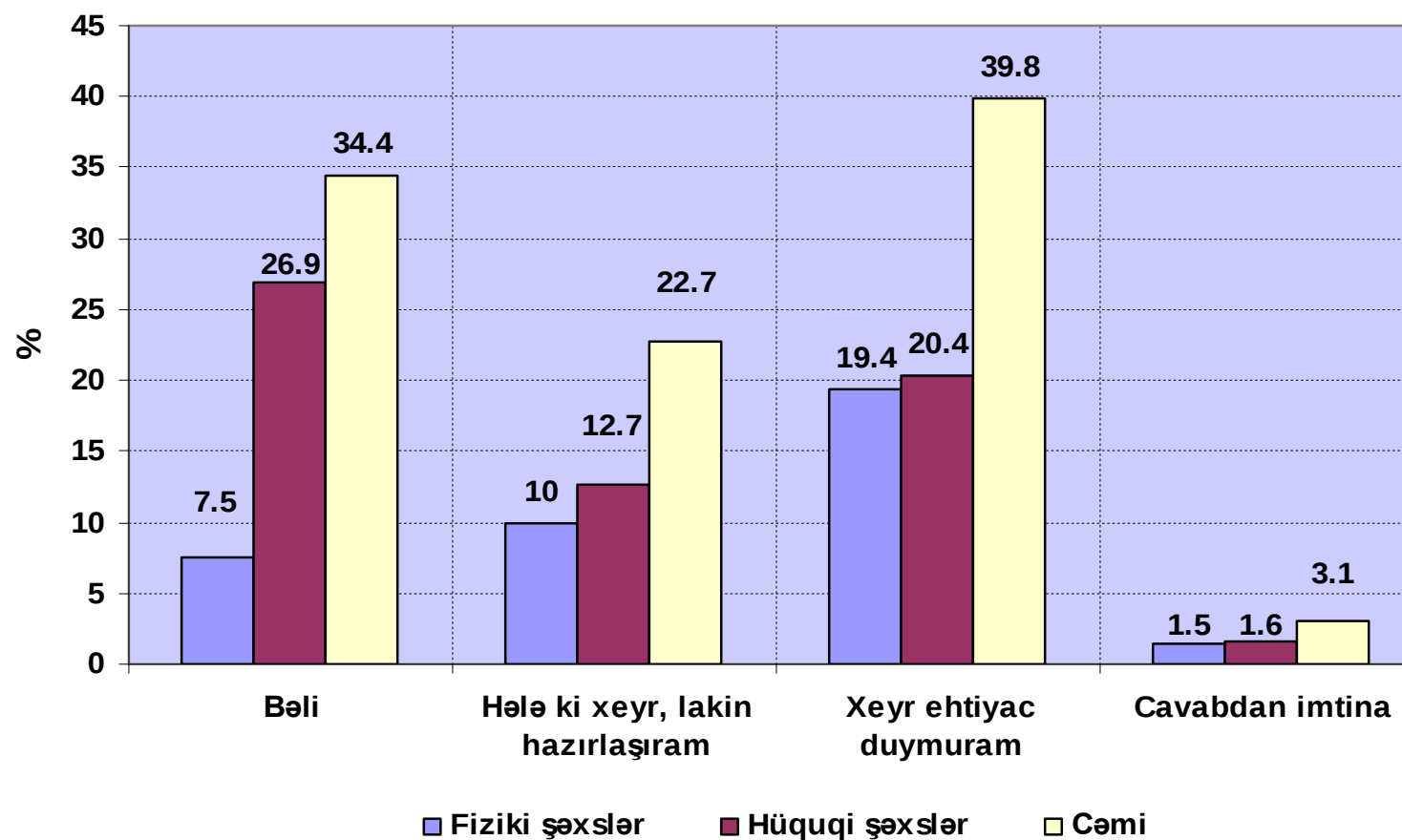
11. Vergilər

Fikrinizcə, vergi sistemində nəyi dəyişmək lazımdır?

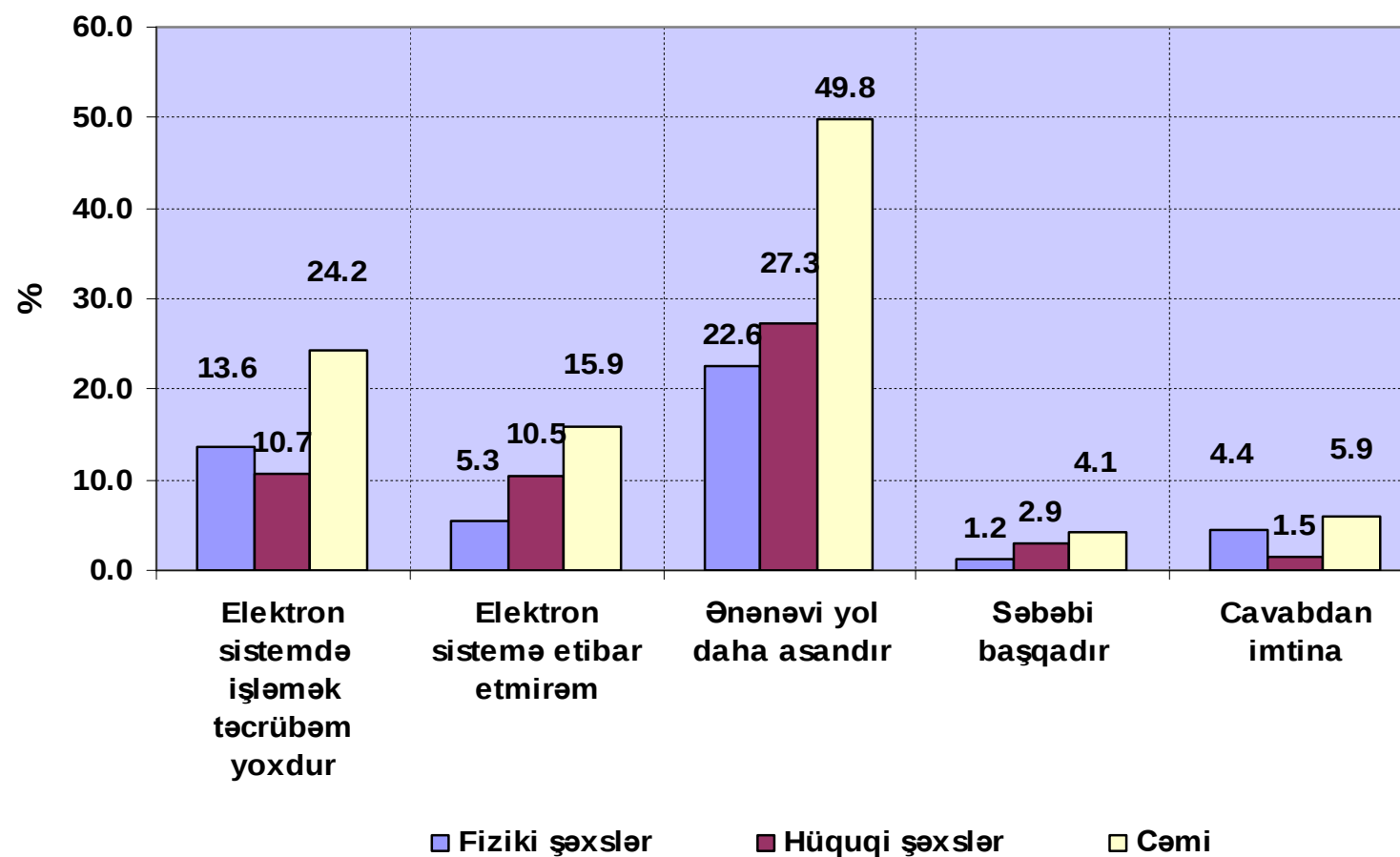
11. Vergilər

Vergilərin elektron ödənişi imkanından istifadə edirsinizmi?

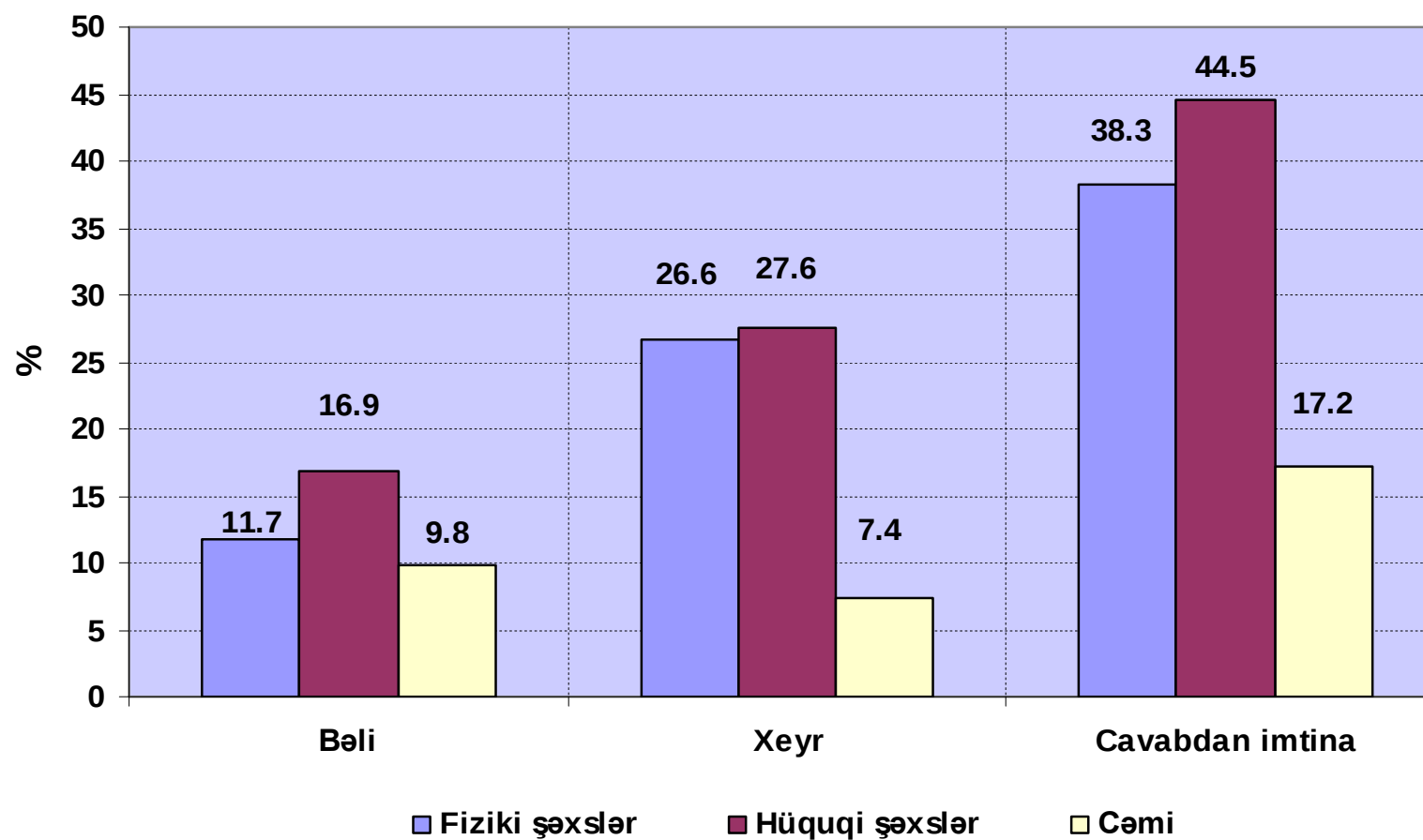
11. Vergilər

Elektron sistemdən istifadə etməməyinizin səbəbi nədir?

11. Vergilər

Vergi amnistiyası fayda verə bilərmə?

12. Xarici ticarət əməliyyatlarının həyata keçirilməsi

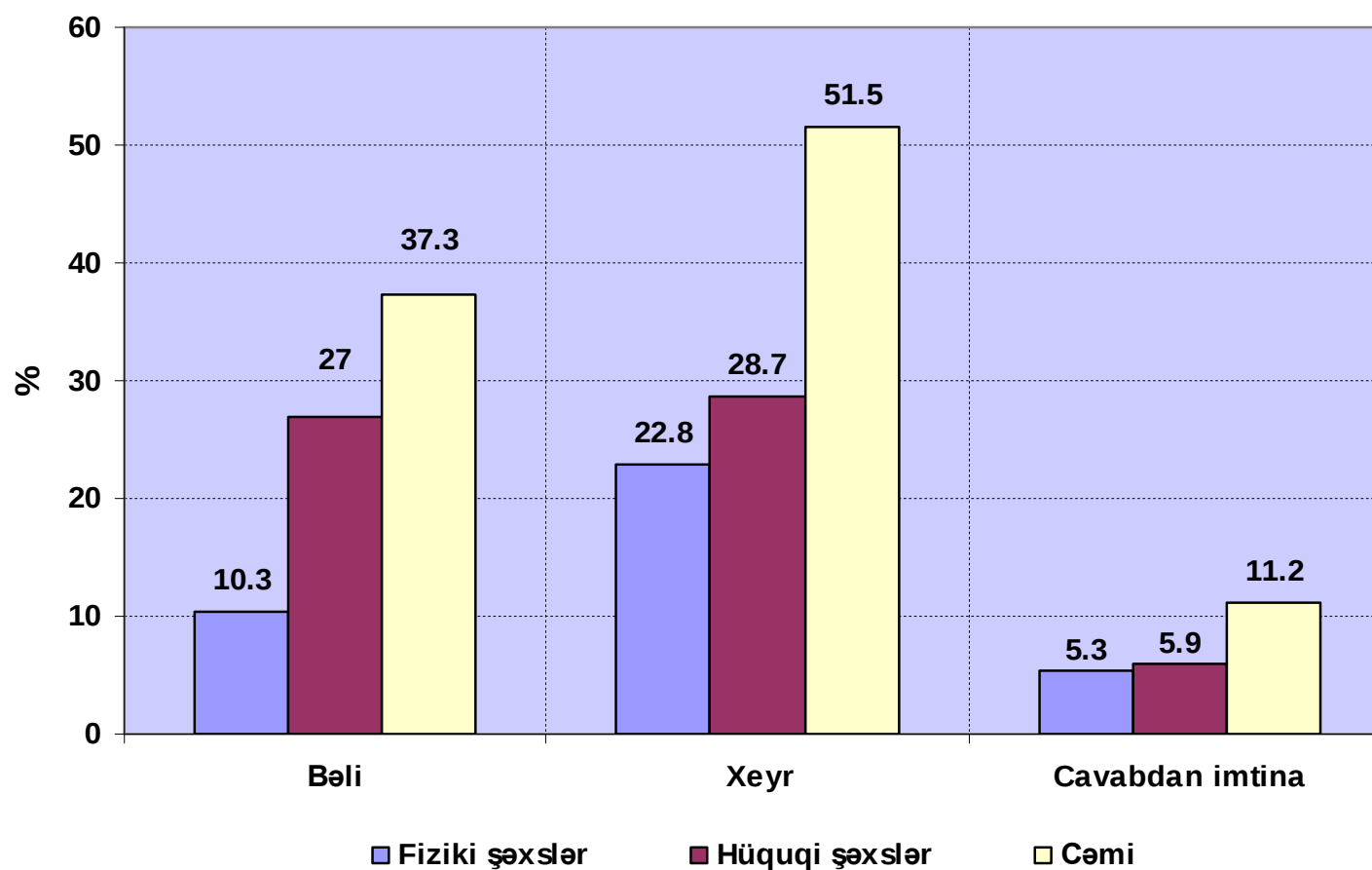

1000 nəfər respondentdən cəmi 219-u xarici ticarətlə məşğuldur. Bunlardan təxminən yarısının gömrük rəsmiləşdirməsinə iradə yoxdur. Qalanı isə mövcud prosedurları ağır sayır. Xarici ticarətlə məşğul olan respondentlər gömrük prosedurlarının Gürcüstanda daha rahat və sadə olduğunu qeyd etmişlər.

13. Biznesin bağlanması

1000 nəfər respondentdən son iki ildə şirkəti bağlan cəmi 46 sahibkar olub. Bu səbəbdən onların cavablarını representativ saymaq çətindir.

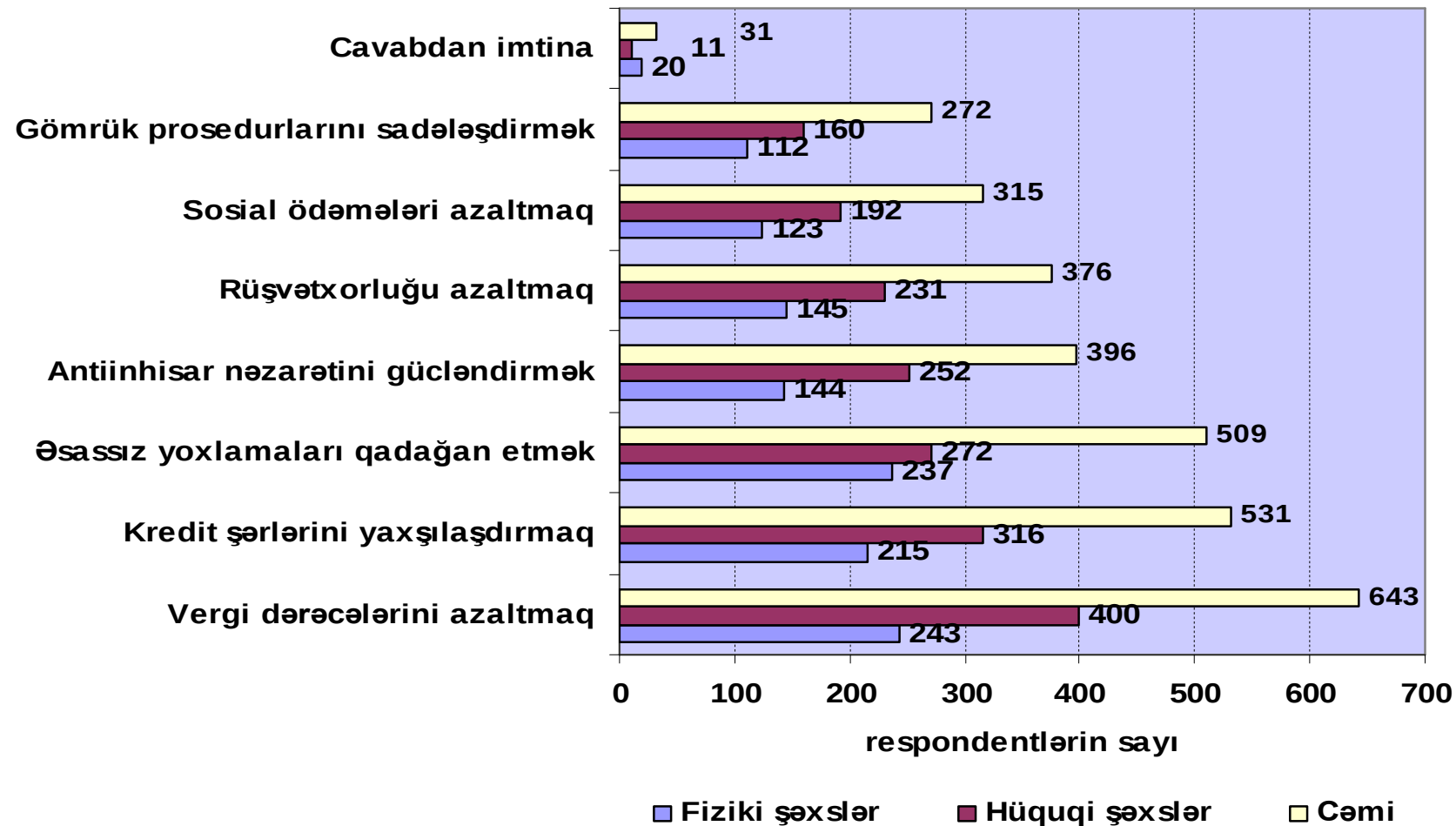
14. Qanunu pozmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanları

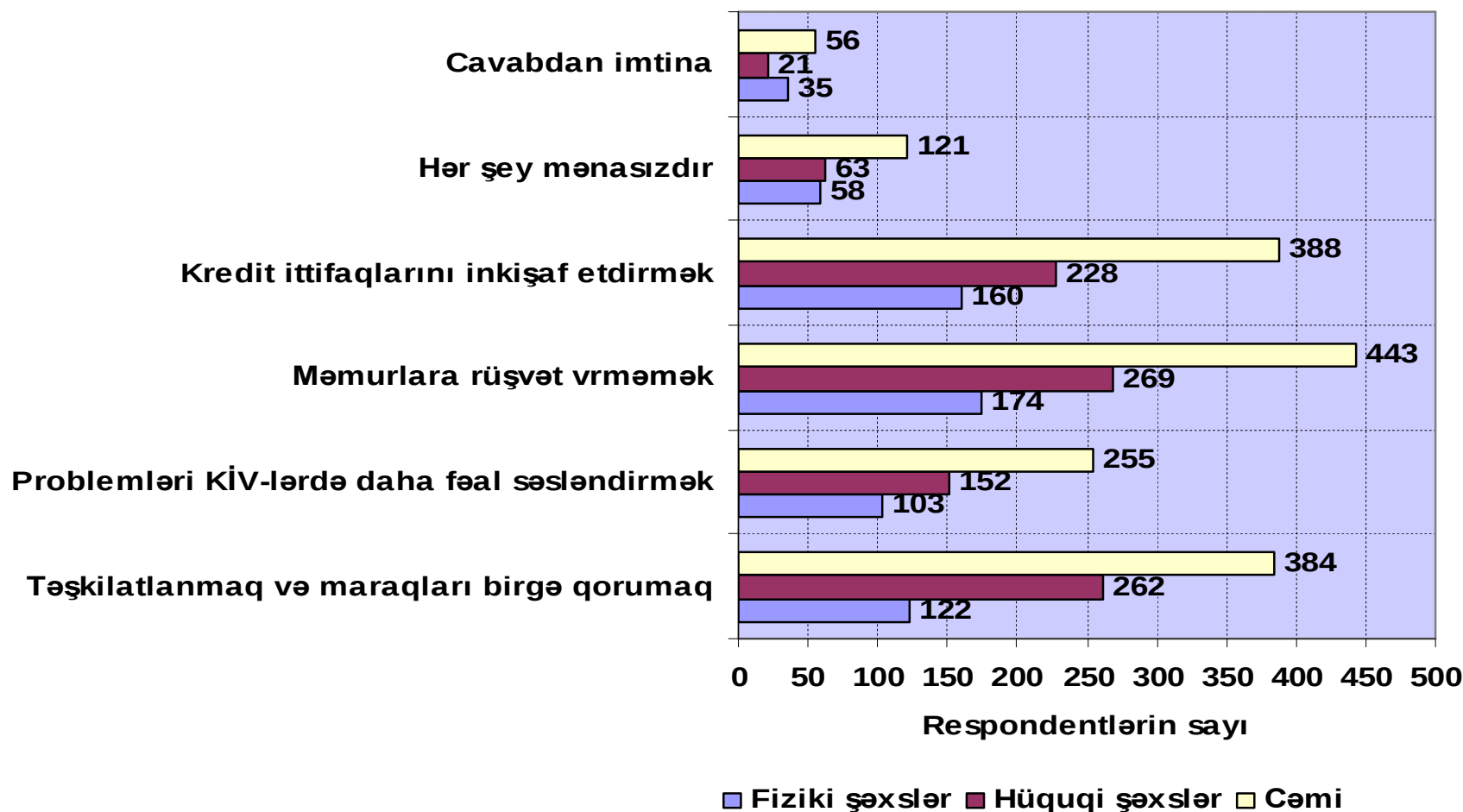
15. İnhisarçı enerji daşıyıcıları tədarükçüləri ilə qarşılıqlı münasibətlər

Respondentlərin əksəriyyətini mövcud münasibətlər qane edir (44.1%-ini – tam, 24%-ini - qismən). Lakin ola bilər ki, bu cür qarşılıqlı razılıq korrupsiya sövdələşmələrinə əsaslanır.

16. Biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenin tövsiyələri

17. Biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenlər özləri nə edə bilər

Biznes liderlərlə dərin müsahibələr

75 biznes-liderlə dərin müsahibələr keçirilmişdir. Dərin müsahibələr layihə icraçısı olan 3 təşkilatın rəhbərləri tərəfindən aparılmışdır.

75 biznes-lider aşağıdakı şirk-qruplarını təmsil etmişlər: 1) istehsalat (bəzi neft avadanlığı növləri, elektrik kabeli, plastik qapı-pəncərə, xalça, bəzi neft məhsulu növləri); ticarətfermerçilik; 3) bir broyler; 4) ticarət (daxili və xarici); 5) ictimai iaşə; 6) tikinti; 7) bir bank; 8) bir lizing; 9) bir tibbi klinika; 10) mühəndislik; 11) telekommunikasiya; 12) internet-provayder; 13) konsalting; 14) reklam; 15) nəşriyyat; 16) avtomobil təmiri; 17) media

Qanunveciliyin təhlili

10 əsas sahə üzrə normativ sənədlərin təhlili aparılmışdır:

1. Mülkiyyətin qeydiyyatı;
2. Lisenziyalaşdırma;
3. Tikintiyə icazələrin alınması;
4. Sanitar-epidimioloji nəzarət;
5. Yanğın təhlükəsizliyi;
6. Standartlaşdırma;
7. Xarici ticarət;
8. Daxili ticarət;
9. Əmək qanunvericiliyi;
10. Ekoloji təhlükəsizlik

1. İnstitusional islahatlar;
2. Requlyator islahat;
3. Lisenziyalaşdırmanın islahatı;
4. Mülkiyyətin qeydiyyat sisteminin islahatı;
5. Sahibkarı məlumatlandırma sisteminin islahatı;
6. Vergi sisteminin islahatı;
7. Tikintiyə icazə alınmasında islahat;
8. Kiçik sahibkarlığın infrastrukturunun inkişafı;
9. Yoxlamalar sisteminin nizama salınması;
10. Fakturasız kommersiya fəaliyyətinin azaldılması

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm!